

után egy évvel, 1689-ben lefordította és kiadta WEBER ÁDÁM J.: *Fejedelmi lélek* című munkáját, melyet ifjú APAFFY MIHÁLYNAK ajánlott (R. MK. I. 1373.). Ügylátszik BORNEMISZA ANNA halálának idején már nem volt a geryeszegi udvari schola „tagja“.

A szerző nevével ellátott utolsó költeményt, amint említettük, MAJTINI FERENC tanítómester írta. Utána BE-REKESZTES cím alatt még egy hatszakszos vers következik, amely BORNEMISZA ANNÁT, mint a TELEKI-ház kegyelmes asszonyát dicsőíti, kit „*Isten nyugofson-meg a' Szenteknek farsán*“. Ez utolsó vers szerzője nincs feltüntetve.

Kár, hogy ez az eddig ismeretlen, szép egyleveles nyomtatványunk nem teljesen ép. A második és harmadik hasáb közepe táján terjedelmes egérrágta rész üres papírral van kifoltozva s így TELEKI LÁSZLÓ és TELEKI JÓZSEF verse meglehetősen csonkán maradt ránk.

VARJAS BÉLA.

Mikes Kelemen könyvtára? ERNST LAJOS gyűjteményének aukcióján, egyebek mellett megvásárolta a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára a PÁRIZ—PÁPAI-szótár első kiadásának, *Dictionarium Latino Hungaricum* . . . Lőcse, 1708. (RMK. I. 1746.) egyik példányát. Könyvtárunk e műből több példánnyal dicsekedett már eddig is, s hogy mégis igényt tartottunk rá és megvásároltuk, az ERNST LAJOS példányának értékes, irodalomtörténeti tanulsággal szolgáló provenienciájának tulajdonítható. ERNST különös szeretettel szerzett meg gyűjteménye számára szerzői dedikációval ellátott példányokat éppúgy, mint olyanokat, amelyek történelmünk nagy személyiségeinek birtokában voltak. A fenti könyv ERNST LAJOS gyűjtőkörének utóbbi csoportjába tartozott: MIKES KELEMENNEK volt a tulajdona, Rodostóban.

A jelen Páriz-Pápai-szótár előtörténetére vonatkozó adatokat és az előtörténetet igazoló, a könyvben olvasható kéziratos bejegyzéseket, ERNST LAJOS összeállítva kimásolta és egy irkalapra lejegyezve, beragasztotta a könyvbe. Idézzük az ő szavait: — HINDY ÁRPÁD tulajdonában (KULCSÁR ISTVÁN-féle hagyaték) levő régi könyvek között van PÁRIZ—PÁPAI F. latin-magyar szótárának, Lőcse, 1708-iki kiadása, fehér pergamenkötésben, melynek czimlapján olvasható: „*Mikes*“. Hátral pedig, az utolsó lapon, MÁRIÁSY ÁDÁM saját kezével beírás olvasható: „Ezen Dictionariumot hattam ad usum Parajdi István Uramnak úgy hogy a' midőn vissza fogom kivanni, minden exceptio nélkül tartozik meg adni. Datum Rodosto die 29 May 1734 Mariasy Adam“. Közvetlenül alatta más kézzel, de szintén régi írással: „Redeat ad Dominum, qui fuit ante Suum“. Az átelleni, legvégső lapon pedig szintén MÁRIÁSY írásával e pár szó: „Etiam az erszény etc.“ — Az eddigieken kívül mindössze két teljesen jelentéktelen lapszéli jegyzetet fedezhetünk fel a könyvben (I. kötet, 369. l. és II. kötet, 142. l.), bizonyító jelentősége azonban egyiknek sincs, a szótár anyagához kapcsolódó kiegészítés mindkettő.

A provenienciára vonatkozóan a fentiekből a következő eredmény foglalható össze: kétségtelenül bizonyos, hogy a szótár 1734-ben MÁRIÁSY ÁDÁM rodostói számúzótnak volt a birtokában, de hogy az ő tulajdonából ment-e át MIKESÉBE, vagy pedig az első tulajdonos lett volna MIKES KELEMEN, és ő származtatta volna tovább MÁRIÁSYNAK, erre vonatkozólag biztosat nem állíthatunk. A feltételezés azonban az első gondolatnak kedvez, mégpedig, hogy MÁRIÁSY volt az első tulajdonos és tőle került a könyv MIKES KELEMEN tulajdonába. ERNST szerint a példány MIKES *Törökországi levelei* első kiadójának, KULCSÁR ISTVÁNNAK a hagyatékában bukkant fel. Már pedig KULCSÁR minden valószínűség szerint egyazon forrásból juthatott hozzá mind a *Törökországi levelek*hez, mind a szótárhoz; valamilyen úton mindkettő MIKES rodostói hagyatékához nyúlhat vissza. Hogy aztán milyen úton került haza a hagyaték Rodostóból, erre vonatkozólag máig sem tud elfogadható, tényekkel igazolható magyarázattal szolgálni a kutatás.¹

Mindezideig nem volt tudomása az irodalomnak arról, hogy MIKESNEK könyvei lettek volna rodostói számúzetésében. Így nem mondhatott egyebet a MIKES-irodalom, mint azt, hogy MIKES KELEMEN olvasmányai a fejedelem gazdag könyvtárából kerültek ki.² Egyetlen könyv még nem jelent könyvtárat, de talán elő fognak kerülni az idők folyamán egyéb nyomtatványok is, amelyek egy ma még csak feltételezett rodostói MIKES-könyvtárnak voltak a darabjai.

TOLNAI GÁBOR.

Megírhatta-e Bornemisza Péter egymaga összes műveit?

HARSÁNYI ANDRÁS a *Magyar Könyvszemle* 1940. évi 200—201. lapján kétségbevonja, hogy BORNEMISZA PÉTER egymaga, segítő társak nélkül megírhatta volna az összes műveit s teljesen véglegesnek tekintve ezt a nemleges döntést, a jövő egyik problémájául tűzi ki a művek szövegének szerzők szerinti elkülönítését.

En minden további kutatás mellőzésével is lehetségesnek tartanám, hogy igenis egymaga megírhatta a különben tényleg óriási terjedelmű munkákat, melyek azonban nem igen érik el a HARSÁNYI számítása szerinti lapszámot. Ám ha annyinak vesszük is, amennyinek ő veszi, egy-egy évre körülbelül 555 oldalnyi jut belőle. Ennyit prédikációból, regényből, bölcsészetből stb. más elfoglaltatás mellett is bátran megírhat akárki. Történetből a dolog természeténél fogva persze hogy nem, mert ahhoz alapos előkészület és beható kutatás szükséges rendes körülmények között.

¹ V. ö. TOLDY FERENC, a *Törökországi levelek* második kiadásának 246. l. — THALY KÁLMÁN: *Ki hozta vissza a hazába Mikes Kelemen kéziratait?* Századok, 1875. 573—575. l. — ABAFI LAJOS: *Mikes Kelemen műveiről.* Figyelő, IV. kötet, 1—17., 92—110. és 190—208. l.

² V. ö. ZOLNAI BÉLA: *II. Rákóczi Ferenc könyvtára.* — Magyar Bibliofil Szemle, 1925.